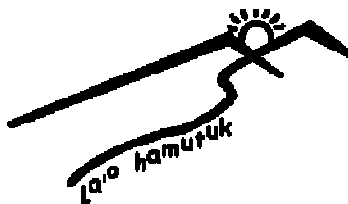

Advokasia kona-ba Orsamentu Jerál Estadu

Workshop La'o Hamutuk kona ba Analiza Orsamentu Jerál Estadu no
Prosesu Monitorizasaun iha Timor-Leste
Loron datolu, 14 Maiu 2021

Planu ba Advokasia

Ita nia estratéjia no atividade advokasia depende ba ita nia objetivu. Presiza konsidera:

- **Saida mak ita hakarak?**
- **Tanba sá mak situasaun ne'ebé ita hakarak seidauk mosu?** Obstaklu ba mudansa iha kontektu ekonomia komplikadu tebes. Baibain ita haree iha problema/obstaklu iha nivel Legislativa ka Governu atuál. Konsidera: ema nia hanoin/asumsaun, motivaun, istória, kultura no tendénsia iha sosiedade en jerál .
- **Saida mak presiza akontese atu elimina ka hamenus kauza ka obstákulu sira?** Se kauza husi problema ida komplikadu, solusaun mós kompostu husi aspetu oi-oín.
- **Se mak iha podér atu halo mudansa?** Konsidera knaar ukun-na'in sira iha nivel indivíduu (susar atu halo advokasia ba Governu tomak - hili tarjetu ho knaar relevante) no konsidera no mós influénsia povu, kompañia....oinsa ho ita rasik?

Planu ba Advokasia (2)

- **Se mak bele ajuda ita, ka hametin ita nia advokasia?**
Konsidera impaktu husi povu, media sira, ONG, lider komunidadade
- **Saida mak maneira efetivu atu konvense sira?**
Maneira komunikasaun prezisa sai apropriadu ba tarjetu. Komunika ho Membru PN kompara komunika ho media, ka komunika ho povu?
- **Se mak ka saida mak bele sai obstákulu mai ita?**
Antisipa obstákulu no halo planu atu rezolve molok mosu
- **Oinsá mak ita bele sukat ita nia progresu?**

Diskusaun Grupu: Hatene Kauza Fundamentál

Tanba sá mak TL to'ó agora seidauk atinje diversifikasaun ekonómiku?

Konsidera:

Lei no Polítika Governu nian

Istória no kultura Timor-Leste

Norma sosiál

Rekursu naturais/malisan rekursu

Sistema Edukasaun no rekursu umanu

Indikadór ekonómiku

Atividade ekonómiku iha komunidadade, nsst

Se mak iha podér atu halo mudansa ba kauza ida-idak?

Oinsá mak ita bele hamosu mudansa pozitivu?

- Hala'o peskiza no analiza ba situasaun
- Asaun koletivu hanesan halo protesta ka greve pasífiku
- Edukasaun públiku
- Arte
- Uza prosesu jurídiku
- Enkontru ho ukun-na'in
- Kampanhe durante eleisaun
- Enkontru comunidade
- Dezenvolve proposta alternativu
- **Atividade saida tan?**

Submisaun: Instrumentu Ida iha Prosesu Advokasia

- Saida mak objetivu husi Submisaun?
- Situasaun saida mak apropriadu atu uza Submisaun?
- Saida mak forsa no frakeza uza Submisaun?

Submisaun Efetivu

- Tarjetu apropiadu
  - Submete ba ema ka komisaun ho knaar relevante
- Tempu apropiadu
- Uza dados, informasaun, no analysis ne'ebé relevante. Labele invente "faktus" ka uza rumoris
- Halo rekomendasaun ka sujestaun ne'ebé klaru, espesífiku, realistíku, no tama iha kompeténsia/mandatu relevante
- Maximiza impaktu husi submisaun liu husi fahe ba media, ONG seluk, no iha media sosiál ho formatu apropiadu ba audiénsia

**Tuir imi nia esperiénsia, saida mak halo Submisaun efetivu ka ladún efetivu?
Konsidera kurtu-prazu no mós longu-prazu.**

Atividade: Planu ba Advokasia OJE

Oinsá mak ita bele halo advokasia no uza prosesu OJE atu influénsia rezultadu husi estadu nia atividade sira?

Konsidera objetivu, tarjetu, tempu

- Konsidera informasaun ka dados saida mak relevante
- Oinsá mak bele asegura submisaun labele hela deit too iha Parlamentu
- Iha ideas kona ba rekomendasaun ruma?
- Seluk husi Governu/PN, se mak iha influénsia no oinsa mak ita bele komunika ho sira?